

доктрины / А. Н. Крестьянинов // Труд и социальные отношения. — 2003. — № 3. — С. 18–27.

6. Щеглова С. Н. Социальное партнерство в сфере труда / С. Н. Щеглова. — М. : Профиздат, 2000. — 86 с.

7. Шинелёва Л. Т. Социальное партнёрство: состояние и развитие / Л. Т. Шинелёва. — М. : ИПК Союз, 2001. — 200 с.

8. Данакин Н. С. Конфликты и технология их предупреждения / Н. С. Данакин, Л. Я. Дятченко, В. И. Сперанский. — Белгород : Изд-во «Русская новь», 2002. — 264 с.

9. Зигерт В. Руководить без конфликтов / В. Зигерт, Л. Ланг ; сокр. пер. с нем. — М. : Экономика, 2010. — 335 с.

10. Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.wikipedia.org.ru>.

11. Закон Украины «Про соціальний діалог в Україні» от 23.12.2010 р. № 2862-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 28. — С. 255.

12. Бородина Т. В. Социальный диалог: коммуникативные стратегии личностной репрезентации общественных отношений / Т. В. Бородина. — Ростов-на-Дону : Изд-во РНУ, 2003. — 184 с.

13. Соколов А. В. Метатеория социальной коммуникации / А. В. Соколов. — М. : Мысль, 2001. — 93 с.

14. Васильева И. И. Психологические особенности диалога / И. И. Васильева. — М. : Наука, 1984. — 167 с.

15. Мастенбрук У. Управление конфликтными ситуациями и развитие организации / У. Мастенбрук ; пер. с англ. — М. : ИНФРА-М, 2006. — 215 с.

Поступила в редакцию 24.10.2011 г.

УДК 341:347.447.52(477)

М. Є. Дейч,

*канд. наук з державного управління,
докторант,
Інститут економіки промисловості
НАН України, м. Донецьк*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ УКРАЇНИ

Інтеграція України до світової спільноти, розвиток національної економіки та міжнародних відносин гостро ставить перед системою державного управління питання формування та розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Ця проблема є актуальною та відносно новою для України. Одночасно вона є недостатньо дослідженою. Увага до цієї проблематики обумовлена пошуком шляхів ефективного регулювання суспільних відносин, гармонізації стосунків між бізнесом, державою і суспільством.

Практика реалізації соціальної відповідальності в системі управління в розвинених країнах свідчить, що загальною тенденцією для зарубіжних країн є те, що основним партнером у розвитку ідей корпоративної соціальної відповідальності стає держава [1, с. 412]. У таких країнах, як Великобританія, Польща, Швеція, Нідерланди, Індія органами виконавчої влади було сформовано окремі інститути та посади Міністрів з цих питань. У Франції,

Австрії, Хорватії принципи КСВ занесені до Національних стратегій сталого розвитку. Більшість країн світу мають самостійні національні стратегії або програми з корпоративної соціальної відповідальності, які були впроваджені ще 5–10 років тому. У Бразилії та Мексиці запроваджені сертифіковані механізми, які створені урядом для компаній, що виконують урядові накази, спрямовані на становлення та розвиток відносин на основі соціальної відповідальності. У Китаї прийнято Доктрину гармонійного суспільства на національному рівні, де ідеї та механізми застосування КСВ виступають як підстава довгострокового економічного розвитку. Федеральний план дій Бельгії передбачає фінансову допомогу компаніям, що ведуть активну політику в соціальній економіці. В Індії розробляється система кредитування програм КСВ для стимулювання більш масштабного впровадження принципів відповідальності у країні. Туреччина створює ринок соціально відповідальних інвестицій. У Данії КСВ

© М. Є. Дейч, 2011

просувається через заохочення компаній, забезпечення бізнесу знаннями та інструментами праці з КСВ, посилення звітності компаній.

Дослідження міжнародного досвіду становлення, використання та розвитку КСВ є актуальним для України тому, що вітчизняна система господарювання не пройшла у своєму історичному розвитку необхідних етапів, які в західному суспільстві призвели до усвідомлення важливості соціальної відповідальності та результатів її запровадження. Неефективність діяльності більшості системоутворюючих інститутів вітчизняного ринкового середовища збільшує потребу у формуванні національної моделі соціальної відповідальності в межах системи «бізнес ↔ влада ↔ суспільство».

З кожним роком зростає потреба у розвитку корпоративної соціальної відповідальності, що стає необхідною умовою для реалізації перспективних стратегій України. Це пов'язано з тим, що суб'єкти соціальної відповідальності дедалі сильніше зазнають впливу зовнішнього середовища і мають відповідно реагувати на його запити. Збільшення ролі людського капіталу поступово підвищує вимоги до якості трудового життя, гідного робочого місця, справедливої винагороди за працю, ефективної зайнятості. Одночасно зростають вимоги до компанії-роботодавця, затребуваними стають принципи відкритості й прозорості в їх діяльності, все більше зростає увага потенційних інвесторів до характеристик конкурентоспроможності компанії, її відношення до довкілля, до соціальної відповідальності тощо.

Наукові пошуки і внески в розвиток теорії та практики суб'єктів соціальної відповідальності представлені в роботах Ф. Візера [2], Л. Мізеса [3], Ф. Хайека [4], П. Друкера [5], Д. Мак Клелланда [6]. Серед російських та вітчизняних дослідників — це наукові праці О. Грішньої [7], Л. В. Бабаєвої [8], Т. І. Заславської [9], В. В. Радаєва [10], В. Г. Смолькова [11], І. П. Булеєва [12], А. М. Колота [13] тощо.

Метою статті є узагальнення й оцінка міжнародного досвіду з формування і впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності, обґрунтування переваг їх застосування й адаптування його умов до України.

Корпоративна соціальна відповідальність має незначний термін становлення. Так, у 50–60-х роках ХХ століття КСВ увійшло до корпоративного управління у США та Канаді, коли в суспільстві виник новий погляд на проблему відносин бізнесу та суспільства. Діяльність компаній почала оцінюватися не лише з погляду прибутковості, а й соціальних і екологічних наслідків отримання прибутку, а також з точки зору їх відношення до співробітників, клієнтів, інвесторів і постачальників. Політика компаній була радикально змінена: еконо-

мічна результативність сполучалась із залученістю бізнесу до розв'язання соціальних і екологічних проблем, що давало всебічний ефективний результат. В Європі становлення КСВ відбулося пізніше — у 1995 р. була сформована мережа євро бізнесу, яка розповсюджувала та популяризувала принципи корпоративної соціальної відповідальності. Вона офіційно була рекомендованою для впровадження у 2000 р. на Лісабонському європейському саміті. За результатами оцінки змісту та напрямів КСВ, проведеними російськими фахівцями, визначається що концептуально вона є інтеграцією турботи про соціальний і екологічний розвиток в бізнес-операціях компаній у взаємодії зі своїми акціонерами і зовнішнім середовищем [14, с. 63]. Вони визнають, що корпоративна соціальна відповідальність має такі взаємозв'язані *напрями*: корпоративний розвиток; екологічну політику та використання природних ресурсів; управління розвитком персоналу; збереження здоров'я та безпеки на робочому місці; взаємодію з місцевими органами влади, державними структурами і громадськими організаціями; соціальну спрямованість взаємодії з постачальниками та покупцями своєї продукції.

У рамках цих напрямів компанії проводять заходи, які відзначаються у «Звітах про соціальний розвиток» і екологічні корпоративні звіти, а також в щорічних «Звітах про корпоративну соціальну відповідальність» і «Звітах про стійкий розвиток» [15]. Ці звіти є доказом інвесторам, що компанія постійно приділяє увагу екологічним і соціальним аспектам у своїй діяльності, а внутрішні та зовнішні соціальні ризики є мінімальними. Це також свідчить про те, що стратегія КСВ фактично є системою управління та мінімізацією нефінансових ризиків.

Аналіз систем державного регулювання у сфері корпоративної соціальної відповідальності свідчить про те, що все більше країн приділяють серйозну увагу питанням корпоративної соціальної відповідальності та впроваджують її принципи на різних рівнях. Гарантом впровадження корпоративної соціальної відповідальності у значній кількості зарубіжних розвинених країн є держава та її інститути [16].

У 2002 р. в Австрії був розроблений Кодекс з корпоративного управління, який передбачає стандарти контролю підприємств на основі міжнародних стандартів корпоративного управління та австрійського законодавства. Федеральне міністерство праці, соціальних питань і захисту прав споживачів відіграє активну роль у просуванні КСВ. Воно організовує раз на рік відкриті дискусії, тренінги, практичні семінари. У них приймають участь крупні, середні та малі компанії з метою отримання та підвищення знань із соціальної відповідальності та покращення її впровадження у країні. Найкращі компанії отримують

винагороди та фінансування для подальшого розвитку. Федеральне міністерство фінансів впровадило критерії корпоративної соціальної відповідальності у проведенні державних закупок, обираючи для співробітництва партнерів за соціальними пропозиціями. Саме сполучення економічної, соціальної та екологічної складових сталою розвинуто обумовлює комплексну соціальну відповідальність, яка відстежується та регулюється на державному рівні. Федеральне міністерство сільського господарства, лісництва, докільля та водного менеджменту розробляє стратегії зі сталою розвинуто й організовує «тижні сталою розвинуто» разом із бізнесом, Федеральним міністерством економіки та праці, Федеральним міністерством іноземних справ та ін. З 2002 р. Федеральне міністерство економіки і праці стимулює до діяльності в певних напрямках через надання таких нагород: «Найкращі умови з безпеки й охорони здоров'я», «Найкращі умови праці на підприємстві», «Вітчизняний менеджер року», «Найкраще місце роботи в Австрії», «Найкращий звіт зі сталою розвинуто».

Корисним для України може стати досвід Бразилії, де основною перешкодою для розвитку корпоративної соціальної відповідальності став високий рівень корупції. Законодавство Бразилії у впровадженні КСВ використовує політику заохочення, стимулює компанії до соціальних інвестицій через партнерство з державою. На місцевому рівні існують програми винагород за впровадження бізнесом добровільних стандартів КСВ. Це допомогло збільшити обізнаність КСВ та перетворити її в один з найвагоміших стимуляторів національних компаній. Також уряд Бразилії створив механізм сертифікації для нагородження компаній за виконання окремих урядових політик у сфері КСВ. Бразильський національний банк економічного розвитку впровадив кодекс етики, згідно з яким всі, кого він фінансує, повинні дотримуватися норм національного трудового кодексу. Контракти банку містять також «соціальний» розділ, який розглядає питання дитячої, примусової праці і дискримінації. Порушення норм цієї частини може привести до розторгнення контракту.

Уряд Великобританії відіграв основну роль у впровадженні стандартів КСВ у таких сферах, як охорона навколишнього середовища, охорона здоров'я, безпека зайнятості. Ще у 2000 р. уряд призначив першого міністра з корпоративної соціальної відповідальності, який забезпечував керівництво та підтримку найкращих соціальних практик компаній. У 2005 р. була розроблена стратегія сталою розвинуто для стимулювання відповідальної поведінки, інновацій і впровадження найкращих світових практик з КСВ. Значна частка роботи в уряді виконується Департаментом зі справ Міжнародного Розвинуто (DFID), який займається питаннями етичної

торгівлі та впровадженням бізнес-моделей, що сприяє формуванню більш вигідних і взаємоузгоджених відносин між виробниками і британськими споживачами. Також уряд використовує можливості бізнесу для подолання диференціації між найбільш важливими районами та всією країною. До 2011 р. у країні працювала програма грантів (загальна сума — 130 млн фунтів стерлінгів), спрямована на можливість місцевим компаніям зробити свій внесок в загальний добробут британського суспільства. Одним із найважливіших аспектів розвитку КСВ у Великобританії є створення у 2007 р. академії КСВ, яка навчає та удосконалює професійні навички з соціальної відповідальності. Навчання надається компаніям незалежно від форми власності чи розмірів і навчальним закладам Великобританії. Королівська сім'я також допомагає розвитку КСВ, з 1990 р. принц Уельський очолює організацію «Бізнес та суспільство», яка пропонує керівникам великих компаній відвідати різні райони країни і провести час у місцевих школах, гуртожитках, тюрмах. Це дає змогу власними очима побачити проблеми суспільства, завдяки чому зрозуміти, як бізнес може вирішити важливі суспільні проблеми.

Німеччина інтенсивно почала активні дії у сфері КСВ у 2009 р. Якщо раніше уряд відзначав, що соціальна відповідальність є важливою для країни, то з прийняттям нової Національної стратегії КСВ був прийнятий «План дій: КСВ у Німеччині», в якому відзначається, що корпоративна соціальна відповідальність є добровільною діяльністю компанії. Національна стратегія КСВ спрямована на розвиток конкуренції, яка стимулює активну корпоративну відповідальність і надає конкурентні переваги на ринку. Метою цієї стратегії є розробка загальних цілей через суспільний діалог, а не установлення чітких правил. Основними сферами діяльності стратегії є: довіра та розвиток КСВ (особливо серед малого та середнього бізнесу); інтеграція КСВ в освіту, тренінги, науку і дослідження; зміцнення КСВ на міжнародному рівні; встановлення дружнього середовища КСВ. Це дало помітні результати, для німецьких компаній стало нормою впроваджувати перевірки для своїх постачальників з питань екологічних і соціальних наслідків. Основною проблемою Німеччини є залучення до КСВ малого та середнього бізнесу.

Данія приділяє багато уваги підтримці КСВ, своїм досвідом вона зацікавлює міжнародних партнерів, тому що 96,8 % датських підприємств є малими або середніми, та не дивлячись на це, рівень реалізації корпоративної соціальної відповідальності є дуже високим. Країна має спеціальний урядовий орган з питань КСВ, урядову програму, саме Данія ініціювала розробку та тестування міжнародного стандарту з КСВ — ISO 26 000 [17]. Данія займає ви-

сокі позиції в рейтингах конкурентоспроможності та у списках найуспішніших компаній. У 2004 р. була впроваджена інноваційна програма партнерства для розвитку КСВ, завдяки якій Міністерство іноземних справ почало підтримувати датські підприємства, що працюють за кордоном. Данія стоїть на шляху успішного формування сталого розвитку.

Законодавство Іспанії приділяє все більше уваги розповсюдженню принципів КСВ. Ще з 80-х років існують закони про зайнятість і відповідальність роботодавців, Закон про соціальну інтеграцію інвалідів зобов'язує компанії, де працює більш ніж 50 робітників, наймати людей з інвалідністю (квота 2 %). У 2007 р. уряд прийняв закон, що регламентує повну рівність між жінками та чоловіками у всіх сферах життєдіяльності, особливо у сфері зайнятості. Хоча якість впровадження КСВ в Іспанії не досить висока, але позиція самих іспанців налаштована на розвиток соціальної відповідальності. Згідно докладу Foretica, майже 40 % опитуваних налаштовані відмовитися від придбання продуктів, виготовлених невідповідальними компаніями. А 55 % стверджували, що ладні платити більше за продукт вітчизняної компанії. Свою головну мету у впровадженні КСВ уряд бачить у залученні до цього малого та середнього бізнесу і виявленні взаємозв'язків між економічною кризою та корпоративною соціальною відповідальністю.

В Італії в розвитку корпоративної соціальної відповідальності зацікавлено все суспільство, ініціатива поступає як від членів суспільства, приватних підприємств, так і від держави. Питаннями розвитку КСВ займаються Національна торгово-промислова палата і Міністерство праці та соціальної політики, яке запропонувало використовувати більш широкий підхід до проблем КСВ за такими напрямками: управління; постачання, інструментарій державної політики; охорона здоров'я та безпека. Основними цілями політики КСВ є наступні: пропаганда і поширення КСВ-культури в національній економічній системі; показати громадськості, що КСВ є ефективною; поширення індикаторів, які використовуватимуться компаніями для оцінки програм КСВ; сприяння обміну досвідом між різними країнами для виявлення і поширення передового досвіду на глобальному рівні. Серед головних пріоритетів на виробничому рівні стоїть вирішення проблеми зміни умов і безпеки праці на робочому місці.

Формування КСВ у Литві почалося у 2005 р., коли у країні була сформована Національна мережа соціально відповідальних підприємств, куди входило 50 компаній. Ця мережа надає можливість навчатися, сприяє розвитку співробітництва та партнерства між різними секторами для досягнення цілей сталого розвитку. У 2006 р. був прийнятий документ

«Заходи заохочення розвитку КСВ на 2006–2008 рр.», у 2008 р. була затверджена Національна програма розвитку соціальної КСВ на 2009–2013 рр. Головна мета документу — створення сприятливого середовища для розвитку принципів КСВ у Литві. У 2007 р. була введена Національна нагорода відповідальному бізнесу, а з 2008 р. вона нагороджувалася вже у трьох номінаціях: «роботодавець року», «партнер року», «соціально відповідальне підприємство року». Головними учасниками розвитку КСВ у Литві є: Міністерство соціальної безпеки і праці; Міністерство охорони довкілля; Міністерство економіки; Міністерство фінансів; Міністерство освіти і науки.

Основою моделі соціальної держави в Норвегії є партнерство між державою і приватним сектором. Міністерство закордонних справ є основною рушійною силою, Міністерство охорони довкілля, Міністерство праці й соціальних справ, Міністерство промисловості й торгівлі та Міністерство фінансів також залучені у просуванні КСВ. За підтримки уряду проводяться різні дослідження у сфері КСВ. Основними темами КСВ для Норвегії є: права людини, боротьба з корупцією, інвестування та допомога в розвитку. Основним документом Норвегії з КСВ є «Біла книга з соціальної відповідальності», основними цілями якою стає збільшення залученості та знання про КСВ, пояснення ролі відповідальності, відстеження ризиків і дилем у країнах, що розвиваються, в розрізі КСВ.

Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) є одним із найбільших центрів бізнесу, який відрізняється економічною та політичною стабільністю. В умовах швидко зростаючої економіки одним із найважливіших ділових питань стала корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) і її роль в бізнес-середовищі ОАЕ. Але більшість КСВ-діяльність в ОАЕ здійснюється не місцевими компаніями, а транснаціональними корпораціями, такими як Intel, DHL, Shell та ін. Держава регулює КСВ за допомогою стратегії Міністерства соціальних справ, що базується на підтримці співробітництва між державою і приватним сектором із соціальних проектів і корпоративної відповідальності. Дубайська торгова палата створила окремий Департамент, що надає інформацію та допомогу для бізнесу у сфері сталого розвитку та соціальної відповідальності.

Розвиток КСВ у Польщі почався з 2004 р., уряд почав активну діяльність з розповсюдження принципів КСВ і представлення всіх її переваг для бізнесу та суспільства. У 2009 р. була створена урядова група, що складається з представників різних урядових структур і очолюється представником Міністерства економіки. Політика Польщі у сфері КСВ базується на таких засадах: просування концепції кор-

поративної соціальної відповідальності та поширення інформації про ініціативи, які упроваджені міжнародними організаціями в цій області; поширення інформації про зв'язок між добровільними зобов'язаннями з корпоративної соціальної відповідальності та підвищенням конкурентоспроможності компаній і їх авторитету на ринку; популяризація концепції корпоративної соціальної відповідальності серед іноземних інвесторів; популяризація концепції корпоративної соціальної відповідальності між місцевими урядовими відомствами. Урядом Польщі багато уваги приділяється екологічному чиннику, організовуючи конференції для ділових партнерів із питань екологічного менеджменту.

На шляху розвитку КСВ у Франції у 2003 р. урядом була розроблена і прийнята чітка Національна стратегія сталого розвитку Франції. У 2001 р. країна стала першою вимагати від біржових компаній складати звіти, в яких міститься інформація про стан робітників, мобільність персоналу, робочий час, соціальні відносини, здоров'я та безпеку, навчання, розподіл коштів, КСВ своєї компанії. Також компанії повинні звітувати про збереження енергії та зменшення впливу на навколишнє середовище. З 2009 р. уряд зобов'язав інші компанії також звітувати про свою діяльність, був створений сайт найкращих звітів. Державна політика Франції заохочує до розвитку КСВ через відповідні інвестиції, нагороди для найкращих підприємств.

Корпоративна соціальна відповідальність у Чилі є досить розповсюдженою, вона впроваджується в бізнес, наукові кола, засоби масової інформації. Розвитку КСВ сприяла чилійська економіка, яка базується на експорті сировинних товарів, які не будуть конкурентоспроможними, якщо компанія та уряд не будуть дотримуватись принципів сталого розвитку. Серед досягнень чилійського уряду можна зазначити наступні: у 2008 р. був сформований Комітет з соціальної відповідальності в державному секторі, що визначає принципи КСВ для державних структур. Був прийнятий Кодекс належної трудової практики (Code of Good Labour Practices), щомісяця проводяться семінари з державного управління та соціальної відповідальності. Дістав розвитку соціальний діалог із запобігання ризикам, створенню сприятливих умов праці та захисту здоров'я робітників. У 2009 р. була заснована Рада зі стійких державних закупівель, а у 2010 р. була розроблена Концепція для цього проекту. Соціальною відповідальністю у сфері трудових практик займається Інститут охорони праці, метою якого є забезпечення безпеки та гігієни праці. Серед головних задач Інституту є навчання місцевих лідерів профспілок принципам застосування ISO 26000.

Корпоративна соціальна відповідальність активно розвивається в Японії. У 2001 р. Кабінетом

міністрів Японії був сформований комітет, що об'єднує вчених і спеціалістів для обговорення кодексів поведінки корпорацій. За результатами цієї праці у 2002 р. був опублікований документ «Формування споживчої довіри в бізнесі: Рекомендації для корпоративних кодексів поведінки відносно взаємозв'язку корпоративної соціальної відповідальності і добробуту споживачів». Кожне із відповідних міністерств приймає активну участь у становленні КСВ в Японії. Особливістю КСВ у Японії є акцент на екологічному менеджменті. Ще в 1990-х роках японські компанії розробили системи екологічного менеджменту, що направлені на виконання вимог сертифікату ISO14001. Зараз близько 600 компаній публікують свою екологічну звітність. Державна активність впроваджує екологічні інновації, скорочує податки для екологічно чистих продуктів тощо.

Висновки, пропозиції та перспективи досліджень.

Міжнародний досвід показує, що формування та використання КСВ дає компаніям ефективний результат, сприяє покращенню іміджу та ділової репутації, підвищенню інвестиційної привабливості, вкладу у стійкий національний розвиток. У межах цих напрямів компаніями запроваджуються комплекси заходів, які відображаються у звітах з корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку.

Українські підприємства мають значну кількість позитивних прикладів адаптації досвіду західних компаній з соціально відповідальною поведінкою, які виявляються у покращенні умов роботи працівників, запровадженні нових технологій, захисті навколишнього середовища. Необхідно узагальнити досвід подібних програм з метою подальшого формування умов для розробки Національної стратегії корпоративної соціальної відповідальності, яка буде спроможна допомогти вітчизняним компаніям у розширенні відповідних програм або запровадженні власної стратегії КСВ. Подальший розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні залежить від престижу соціальних питань для вітчизняних компаній. Вплив суспільства на моральні переконання власників бізнесу, вимоги зі сторони іноземних партнерів, необхідність сертифікації для освоєння інших ринків — всі ці фактори нададуть можливість для визначення та запровадження вітчизняної корпоративної соціальної відповідальності й індивідуальних стратегій окремо для кожної компанії. Необхідно адаптувати досвід іноземних компаній і міжнародних програм до умов України й одночасно слід враховувати власні історичні традиції з метою підвищення ефективності програм, систем і процесів внутрішнього розвитку держави та її бізнес-структур. Важливим є висвітлення теми КСВ у засобах масової інформації, щоб донести її важливість до бізнесових структур і суспільства в цілому.

Для подальшого функціонування та розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні необхідно адаптувати міжнародний досвід до умов України, забезпечити впровадження міжнародних стандартів, принципів та ідей, що базуються на гармонізації соціальних відносин на відповідній підставі.

На державному рівні для адаптації міжнародного досвіду до умов України необхідно:

здійснити соціальне замовлення на проведення наукових досліджень щодо теоретичних і прикладних аспектів соціальної відповідальності суб'єктів та інститутів держави і суспільства та розробити на цій підставі Концепцію соціальної відповідальності в Україні;

забезпечити визначення правових положень з корпоративної соціальної відповідальності при удосконаленні законодавства України про національну безпеку, при формуванні концепцій і стратегій сталого розвитку;

розробити Національну стратегію розвитку соціальної відповідальності для всіх рівнів державного управління з визначенням особливостей її змісту та застосування в державі, регіоні, на виробництві, а в перспективі — прийняти відповідну Національну програму;

розробити, прийняти та забезпечити реалізацію Кодексу з корпоративного управління з переважним акцентом його змісту на КСВ;

забезпечити державне регулювання процесами становлення та розвитку корпоративної соціальної відповідальності;

здійснювати державну підтримку (державні замовлення, пільгові кредити, пріоритетність інвестування тощо) з суб'єктами господарювання, які функціонують згідно з принципами КСВ;

забезпечити формування механізмів подолання корупції та тіньових відносин шляхом поступового створення умов і можливостей впровадження міжнародного стандарту з соціальної відповідальності ISO 26000;

забезпечити формування умов при наданні інвестицій у бізнес-структури, які використовують в системі управління додержання вимог і принципів КСВ;

культивування у свідомості всіх верств населення переваг суспільних відносин, які базуються на соціальній відповідальності суб'єктів та інститутів суспільства (людини, сім'ї, школи, колективу, підприємства, галузі, регіону, держави);

формування та реалізація моделей конкурентних переваг ділової та підприємницької поведінки, заснованої на принципах корпоративної соціальної відповідальності;

забезпечення інтеграції корпоративної соціальної відповідальності в освіту, науку і дослідження, систе-

му підготовки держслужбовців, підвищення кваліфікації фахівців, тренінги, практичні семінари тощо;

створення академії з корпоративної соціальної відповідальності на базі однієї з регіональних академій управління при Президентові України;

створення системи державних і громадських інститутів корпоративної соціальної відповідальності та забезпечення їх ефективної діяльності; організація в межах Мінекономіки України департаменту з соціальної відповідальності;

розробка системи заохочення (стимулювання) представників бізнесу до соціальних інвестицій через партнерство з державою;

створення механізму сертифікації для стимулювання (нагородження) представників бізнесу за впровадження стандартів і кращих світових практик з КСВ;

включення до змісту Послання Президента України Верховній Раді України окремого розділу, який звітує про стан запровадження соціальної відповідальності та перспективи її розвитку;

внесення змін і доповнень до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» щодо конкретизації положень з корпоративної соціальної відповідальності на державному рівні та механізмів її запровадження;

внесення змін і доповнень до Кодексу держслужбовця щодо посилення положень з КСВ і регламентації обов'язків щодо її розвитку;

заснування фонду з підтримки малого та середнього бізнесу, що реалізують принципи КСВ;

введення системи звітності з КСВ, в якій компанії повинні зазначати умови праці своїх робітників, заходи для покращення їх безпеки та здоров'я, екологічну завантаженість підприємства, соціальні пакети, благодичність, проекти з допомоги малозабезпеченим тощо;

створення національної премії та нагороди за окремими напрямками КСВ, власники яких стануть гарантами якості та надійності, що збільшить конкурентоспроможність їх компаній;

організація конкурсу для найбільш соціальної компанії у країні (на трьох рівнях — для малого, середнього та великого бізнесу), переможці якого стануть учасниками партнерства з державою та одержать пріоритети при наданні держзамовлень.

На рівні підприємств необхідно:

розробити стратегію розвитку КСВ власного підприємства;

забезпечити включення до колективного договору положень, що регламентують домовленості й обов'язки сторін щодо розвитку корпоративної соціальної відповідальності;

забезпечити розробку та запровадження корпоративної культури на підприємстві, де превалюють принципи КСВ.

Список використаної літератури

1. Ворона О. В. Соціальна відповідальність як сучасна концепція бізнесу / О. В. Ворона // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 29. — С. 410–417.
2. Визер Ф. Теория общественного хозяйства (фрагменты) / Ф. Визер // Австрийская школа в политической экономии. — М. : Экономика, 1992. — 187 с.
3. Мизес Л. Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории / Л. Мизес. — М. : Экономика, 2000. — 878 с.
4. Хайек Ф. А. Дорога к рабству / Ф. А. Хайек ; пер. с англ. ; предисл. Н. Я. Петракова. — М. : Экономика, 1992. — 176 с.
5. Друкер П. Ф. Энциклопедия менеджмента / П. Ф. Друкер. — М. : Изд. дом «Вильямс», 2004. — 432 с.
6. Макклелланд Д. Достигающее общество / Д. Макклелланд // Управление персоналом. — 2008. — № 2. — С. 45–48.
7. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння сутності, сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні // Соціалізація відносин у сфері праці в контексті стійкого розвитку : моногр. / А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін. ; за наук. ред. А. М. Колота. — К. : КНЕУ, 2010. — С. 189–210.
8. Бабаева Л. В. Семь мифов о российской бизнес-элите: исследование менталитета российского предпринимательства / Л. В. Бабаева, К. И. Миккульский, А. Е. Чирикова // Рубеж (альманах социальных исследований). — 1999. — № 10–11. — С. 116–123.
9. Заславская Т. И. Трансформационный процесс в России: институционализация неправовых практик (2004) / Т. И. Заславская // Трансформационный процесс в России : в поисковой методологии. — М. : ЗАО изд-во «Экономика», 2007. — Т. 2. — С. 384–431.
10. Радаев В. В. Социология рынков: к формированию нового направления / В. В. Радаев. — М. : ГУ ВШЭ, 2003. — 328 с.
11. Смольков В. Факторы риска в социальном управлении. Государственная служба / В. Смольков. — М. : РАГС, 2001. — № 2. — С. 46–54.
12. Булеев И. П. Социальная ответственность бизнеса: теория и практика : моногр. / И. П. Булеев, Н. Ю. Брюховецкая, Е. В. Черных. — Донецк : ИЭП НАН Украины, ДонУЕП, 2008. — 137 с.
13. Колот А. Соціальна відповідальність людини як чинник стійкої соціальної динаміки: теоретичні засади / А. Колот // Україна: аспекти праці, 2011. — № 3. — С. 3–9.
14. Исследование «Социальная ответственность бизнеса — опыт России и Запада» / Комитет по укреплению социальной ответственности бизнеса «Деловая Россия». — М., 2004. — 96 с.
15. Соціальна відповідальність бізнесу: принципи системної дії / Звіт Форуму соціально відповідального бізнесу України. — К., 2006. — 22 с.
16. Корпоративная социальная ответственность в мире [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.csr-review.net/>.
17. 1 листопада вводиться ISO 26000 — керівний стандарт із соціальної відповідальності [Електронний ресурс]. — Режим доступа : http://csm.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=633:1-iso-26000-&catid=41:2009-10-16-12-08-07&Itemid=73&lang=uk.

Надійшла до редакції 19.09.2011 р.